

Блок III

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ОХОРОНІ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ• ДЖЕРЕЛО 22 **Думка дослідника**

[...] не можна сказати, що київський загал був зовсім байдужим до старожитностей. Дедалі більше думка про необхідність захисту пам'яток проникала до масової свідомості й проявлялася на практиці. Приміром, наприкінці XIX ст. громадськість Києва піднялася на захист історичного вигляду перлини Растреллі — Андріївської церкви. У 1891 році стихійне лихо пошкодило центральну маківку, через що виникла потреба у серйозному ремонті головного купола. Дерев'яні конструкції (лекала), які визначали форму купола, було вирішено замінити на металеві, потім дерев'яні знищили. Майстер-виконавець виявив недбалість, не помічену відповідальним будівельником Я. В. Кривцовим. В результаті абрис купола і маківки у завершенні істотно змінився, порушивши художню цілісність храму. [...] Громадське обурення змусило адміністрацію збудити питання про спотворену пам'ятку. [...] Участь громадськості в охороні пам'яток старовини набула й організованих форм. Відчутними поштовхами до усвідомлення суспільством пам'яткоохоронної проблематики ставали регулярні Археологічні з'їзди. Два з них проводилися в Києві. [...] Долею історико-культурної спадщини переймалися такі місцеві об'єднання, як Історичне товариство Нестора-Літописця [...], Товариство старожитностей і мистецтв [...], Київський відділ Імператорського Російського військово-історичного товариства.

Забудова Києва доби класичного капіталізму або Коли і як місто стало європейським / За загал. ред. М. Кальницького, Н. Кондель-Пермінової. — К.: ВАРТО, 2012. — С. 99–100.

• ДЖЕРЕЛО 23 **Думка дослідника**

Потужний науковий потенціал Львова XIX ст. сприяв формуванню пам'яткознавчих досліджень. Тут були наукові, освітні установи, діяли громадські товариства: «Галицько-Руська матиця», Ставропігійський інститут, Товариство шанувальників старожитностей Львова. З метою виховання пошани до національних пам'яток за ініціативою Іларіона Свенціцького в 1913 р. було створене Товариство охорони української старовини. [...] Видатні науковці, дослідники української старовини: Іван Крип'якевич, Теофіл Коструба — автори історичних праць з минулого Львова, Микола Голубець — дослідник церковного малярства, Володимир Січинський — дослідник історії львівської архітектури, та інші вчені творили наукову базу пам'яткознавства у Львові.

Яремич Г. Охоронні та пам'яткознавчі традиції Львова // Охорона історико-культурної спадщини: історія та сучасність: тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. — К., 1996. — С. 16–18.

• ДЖЕРЕЛО 24 **Думка дослідника**

За словами відомого українського історика, архівіста й музейника В. В. Дубровського [...] так звана «Імператорська Археологічна комісія» вважала Україну лише за об'єкт археологічних розкопів та за джерело, що з нього поповнювалось речами старовини й мистецтва музеї та палаці Петербургу й Москви. Видатні українські пам'ятки масами вивозилися поза межі України й часто гинули вони у приватних посідачів. Лише окремі українські діячі науки й мистецтва за таких часів тільки з особистої ініціативи могли вживати тих або інших заходів щодо охорони та збереження пам'яток української культури (прикладом можна згадати В. В. Тарновського у Чернігові, акад. М. Т. Біляшівського у Києві, акад. Д. І. Яворницького у Дніпропетровську й ін.). За останнє десятиліття цій справі трохи почали допомагати земські й міські самоврядування.

Акуленко В. І. Політико-правові проблеми повернення культурних цінностей між державами СНД // Праці Центру пам'яткознавства: зб. наук. пр. / [редкол.: О. М. Титова (голов. ред.) та ін.]. — К., 2010 Вип. 17. — С. 6.

• ДЖЕРЕЛО 25 **Думка дослідника**

Працівники Уманського краєзнавчого музею у 1918–1920 рр., проводячи експедиції зі збору експонатів по селах Уманщини, брали з собою у підводи сіль, сірники, гас і вимінювали у селян на речі з розграбованих польських маєтків — картини, меблі, скульптури. Картини часто були у жахливому стані, не вистачало фахівців для їх визначення.

[...] Наступне документальне свідчення про художній відділ міститься в журналі Червоний шлях» № 4–5 за 1924 рік: «В музеї створена картинна галерея, в якій є італійське, фламандське, голландське мистецтво, гравюра, літографія, офорт. В цьому відділі є оригінали Торінееллі, Хосе Рібейри, Жана Фроса, Тома, Лампі, 5 оригінальних офортів Рембрандта, літографія 1509 року та інші. Відділ польського малярства найбагатший. Тут є оригінали знаменитих малярів Польщі — Коссака, Орловського, Катарбінського, Жмурка, Оксентовича, Матейка та інші»[...]. За свідченням працівника музею В. Стефановича цінні речі попали в музей масово в 1918–1930 рр. з приватних колекцій, поміщицьких маєтків, міських будинків.

Нагорна Н. В. До історії формування зібрання Уманського краєзнавчого музею // Матеріали науково-краєзнавчої конференції. Черкащина в контексті історії України. — Черкаси, 2004. — С. 352–353.

• ДЖЕРЕЛО 26 **Думка дослідника**

У збереженні національної культурної спадщини провідна роль належить свідомій громадськості — кращим представникам наукової і творчої інтелігенції, студентства, робітництва, які в умовах українізації активно й послідовно відстоювали збереження пам'яток історії та культури Харківського краю.

[...] Серед членів Великобурлуцького та Старосалтівського повітових комітетів охорони пам'яток переважали вчителі та представники місцевих відділів народної освіти. Вчителі традиційно були свідомими громадянами, не байдужими до пам'яткоохоронної справи. Наприклад, до Вовчанського повітового комітету охорони пам'яток у 1920 р. надходили листи такого змісту. Шкільна рада Третьої радянської школи повідомляла, що під час розбору архіву були знайдені історичні пам'ятки. Голова шкільної ради просив забрати знайдені документи до Вовчанського музею. [...] Характерним було те, що пам'яткоохоронний рух охопив усі верстви населення, незважаючи на галузь занять і фах. Так, у списках членів Великобурлуцького та Старосалтівського повітових комітетів охорони пам'яток значилися хлібороб, агроном і технік. Громадськість досить активно допомагала пам'яткоохоронцям музейних установ. У резолюції Президії Укрнауки "Про музейну справу в УСРР" від 2 квітня 1927 р. зазначалося, що до складу наукової ради музейної установи, крім директора та співробітників установи, можуть входити й представники зацікавлених державних і науково-дослідних установ, партійних і громадських організацій та, навіть, окремі спеціалісти.

Чернікова І. В. Унесок громадськості у справу охорони та вивчення культурної спадщини Харківщини (1920-ті — початок 1930-х років) // Праці Центру пам'яткознавства. / [редкол.: О. М. Титова (голов. ред.) та ін.]. — К., 2009. Випуск 15. — С. 23–35.

• ДЖЕРЕЛО 27 Свідчення очевидця

Лист інспектора по охороні історико-культурних цінностей Київщини Ф. Л. Ернста до Київської Губполітосвіти про випадки руйнування пам'яток Києва 11 листопада 1924 р.

Першого грудня цього року мине один рік моєї праці по охороні культурних цінностей на посаді інспектора при Всеукраїнському історичному музеї. Підводячи зараз підсумки цієї діяльності, я змушений констатувати, що справу цю поставлено абсолютно ненормально. Але навіть в одному Києві не тільки не було змоги організувати справу як слід, але, навпаки, протягом минулого року зроблено цілу низку самих неймовірних відомчих вандалізмів.

Наприклад:

В лютому місяці цього року адмінвідділом ВІНО (Вищий Інститут народної освіти) розпиляно і порубано на шматки прекрасний іконостас колишньої університетської церкви, спроектований архітектором Беретті. Коли справу цю було передано до Губсуду — її поклали під сукно.

В квітні місяці цього року підвідділ упорядкування при Губкомунвідділі почав розбирати на цеглу дорогоцінний історичний будинок т. з. Кловського палацу на Єлизаветинській вулиці, збудований в 1740 р. славетним архітектором Шеделем, не дивлячись на категоричні протести, руйнація продовжувалася і припинилась лише після того, як мною, на власні кошти, було послано телеграму від імені Губполітосвіти та Всеукраїнської академії наук до центру.

Центр передав справу до прокуратури, але Губсуд припинив справу «за не виявленням винуватців» [...].

Коли один Київ, культурний центр України, дає за один рік такий мартиролог мистецтва, то по губернії пам'ятки мистецтва нищаться ще в далеко ширших розмірах, але при сучасному стані охорони не тільки заборонити чи притягти когось до відповідальності, але навіть дізнатись про небезпеку чи нищення — немає змоги.

Не знаходячи за можливе за таких умов нести відповідальність за стан пам'яток мистецтва і старовини на Київщині, я прошу звільнити мене від обов'язків інспектора по охороні культурних цінностей і залишити завідувачим художнім відділом при Всеукраїнському художньому музеї.

Ф. Ернст

Репресоване краєзнавство (20–30-і роки) / Бабенко Л. Л., Бабенко С. С., Білоус Г. П. та ін. — К.: Рідний край, 1991. — С.391–392.

• Джерело 28 Історична довідка

Федір (Теодор-Ріхард) Людвігович Ернст (1891–1942) — український історик, мистецтвознавець, музеєзнавець, походить з родини німецького колоніста. Ернст був видатним спеціалістом з історії української архітектури та образотворчого мистецтва. Працював інструктором Всеукраїнського та Київського губернського комітетів охорони пам'яток. З 1926 по 1930 рр. очолював Київську крайову інспектуру охорони пам'яток матеріальної культури. У 1920-х роках брав участь у численних експедиціях для пошуків, дослідження і збереження пам'яток української архітектури і мистецтва, проводив археологічні розкопки, організовував виставки, формував музейні експозиції. Завдяки роботі Ернста та його колег вдалося зберегти значну кількість пам'яток, передусім сакральних, не лише Київщини, а й Чернігівщини, Волині, Поділля. Ернст зробив вагомий внесок у створення Київського музею російського мистецтва, Києво-Печерського, Кирилівського та Чернігівського заповідників. 1933 року Ернста було звільнено з музею, заарештовано, а наступного року — засуджено до трьох років виправних робіт на будівництві Біломор-Балтійського каналу. 16 липня 1941 року Ернста знову заарештовано за звинуваченням у шпигунстві, а 28 жовтня 1942 року розстріляно. Реабілітований посмертно.

За матеріалами: Білокін С. І. Ернст Федір Людвігович // Енциклопедія історії України. — Т. 3. — К.: Наукова думка, 2005. — С. 47.

• Джерело 29 Свідчення очевидця

Свідчення Зимака Мефодія Григоровича з містечка Збаража

Недалеко від церковної огорожі стояв між церквами костел. Він був менше пошкоджений в час війни. Згодом парафіяни його капітально відремонтували, покрили оцинкованим залізом. Стіни ж розбитої церкви не думали ремонтувати, так вони стояли до 1931 року. Тоді головою сільради був Якубінський, а головою колгоспу Безвіконний Кирило. Я працював в колгоспі табельщиком і був при тому, як вони радилися скільки треба взяти грошей за справний будинок костюлу та стіни розбитої церкви з її льохами. Летавський колгосп хоче все це купити на знос. Я почав їх розраджувати, що такий будинок шкода руйнувати, а краще зробити в костюлі перекриття і буде хороший двоповерховий будинок. Стіни ж церкви розміром 42х26 м, висотою чотирьох поверхового будинку, під яким великі льохи — ще гірше шкода бо стоїть він на такому перешийку річки Збруча довжиною 140 метрів, то якби зробити тунель, пустити річку навпростець, створився б водоспад на котрому можна встановити турбіну і був би дешевий струм. Мене не захотіли слухати, а коли я спробував це їм показувати, то ще й прозвали мене дурнем. Будинок зруйнували за мізерну плату.

Нагнибіда Р.В. Пам'ятки культурної спадщини Борщівського та Кам'янець-Подільського районів (сучасний стан і використання у туристичній сфері) // Праці Центру пам'яткознавства: зб. наук. пр. / [редкол.: О. М. Титова (голов. ред.) та ін.]. — К., 2011 Вип. 20. — С. 88.

• Джерело 30 Свідчення очевидця

Лист директора Чернігівського державного музею М. Г. Вайнштейна* (1894–1952) до сектору науки НКО УСРР про необхідність збереження пам'яток українського ливарства 5 квітня 1931 р.)

[...] Сповіджаю, що справа з охороною пам'яток культури в зв'язку з кампанією по вилученню металобрухту стоїть не зовсім гаразд. Комісія ухвалила не забирати гармат, що на валу в Чернігові, але комісія хоче вилучити гармати XVII–XVIII ст., що лежать у дворі музею. Гармати ці без лафетів, для устаткування їх потрібні кошти, яких музей не має. Це дало привід представникові Держторгу поставити питання про передачу цих гармат на утиль. Відстоювати їх комісії важко, бо один з представників комісії вважає за потрібне знищити взагалі всякі пам'ятки, що нагадують минуле, другий представник комісії — це представник «Металолому», що ставить питання гостро, що залишення гармат — це зрив справи індустріалізації країни. Голова комісії об'єктивна людина, але оскільки гармати у дворі і оскільки є гармати на валу, він вважає за потрібне передати гармати у дворі музею на утиль. На погляд директора музею (4-й і останній представник комісії) знищення гармат неприпустиме, бо це є пам'ятки старовинного ливарства, що мають значення для вивчення історії розвитку трудових процесів. Крім того, гармати, як пам'ятники старовини,

*Музеєзнавець,
історик живопису
й архітектури.
Завідувач
Чернігівського
державного музею.
Ставав на захист
православних
церков. 5 квітня
1931 безуспішно
протестував
проти намірів
«Металолома»
утилізувати
церковні дзвони

складають значно більшу цінність, ніж використання їх на металевий брухт. Тому знищення гармат є шкідництво. Отже, прошу сектор науки не дозволити знищити гармати [...] бо коли у Чернігові є пристойна збірка гармат, в інших містах України, де є великі музеї, гармат зовсім нема. Тому частина гармат могла б перейти до інших музеїв, що використали б їх як науковий та політосвітній матеріал [...].

Директор музею М. Вайнштейн.

Репресоване краєзнавство (20–30-і роки) / Бабенко Л. Л., Бабенко С. С., Білоус Г. П. та ін. — К.: Рідний край, 1991. С. 449–450.

• Джерело 31 Свідчення очевидця

Із звернення невідомого кореспондента з Донецької області до депутата Верховної Ради СРСР та УРСР письменника П.Г.Тичини 12 лютого 1956 р.

«Недавно проїздив та проходив тим місцем, де не одне сторіччя існувала Низова Січ [...]. Стоять до цього часу самотні печери, які були колись для січовиків сховищем при селищі Куца Балка Бериславського району. У виноградному радгоспі «Красный Маяк» коло прірви стоїть козацька церква, яку адміністрація радгоспу перетворила в склад, малюнки понищила, скорботно скрегоче залізо купола. Незабаром навесні в Каховському морі підніметься вода на вісім метрів, хвиля вдарить в піщані береги, козацька церква, простоявши 200 років, піде в прірву за мить [...] Невже Ви не захистите від руйнації історичну спадщину великих прадідів?».

Войналович В. А. Охорона, використання та пропаганда пам'яток історії та культури в Українській РСР / В. А. Войналович, Ю. З. Данилюк. — К., 1969. — С. 13.

▣ ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 На основі аналізу **Джерел 22–24** наведіть приклади активної громадянської позиції з охорони пам'яток історії та культури на українських землях в кінці XIX – поч. XX ст. Назвіть імена видатних громадських діячів та товариств, які турбувалися долею історико-культурної спадщини.
- 2 Проаналізуйте **Джерела 25–30** та поясніть специфіку пам'яткоохоронної роботи у 20–30-х рр. Визначте роль громадськості у цьому процесі.
- 3 На основі аналізу **Джерел 25–26** охарактеризуйте категорії громадськості, соціальний склад населення, залученого до пам'яткоохоронного руху. З'ясуйте причини активності населення.
- 4 Прочитайте уважно текст **Джерела 27**. Хто автор листа, яка його мета і кому адресовано лист?
- 5 Чим обґрунтовується необхідність збереження пам'яток культури у **Джерелі 30**? Охарактеризуйте вчинок Ф. Л. Ернста та М. Г. Вайнштейна у політичних умовах того часу.

- 6** Прокоментуйте **Джерело 29** від імені голови сільради, голови колгоспу та селянина М. Зимака. Чи збігаються опис та оцінка процесу знесення будівлі костелу цими учасниками події? Чиї аргументи є більш переконливими? Яке рішення зрештою приймається? Про що це свідчить?
- 7** Прокоментуйте **Джерело 31**. На які явища вказує автор листа. Чому автор звертається до П. Г. Тичини? Як, на Вашу думку, можна було запобігти руйнуванню пам'яток культури? З допомогою додаткової інформації напишіть листа-відповідь від імені П. Г. Тичини.
- 8** На основі аналізу **Джерел 22–31** наведіть приклади активної громадянської позиції щодо збереження історичного та культурного надбання у різні історичні періоди.

* ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- 1** Які форми захисту історико-культурної спадщини обирає громадськість (**Джерела 22–31**)? Які з них зберігають свою актуальність сьогодні? Відповідь обґрунтуйте.
- 2** Систематизуйте представників громадськості, що здійснювали різноманітні заходи щодо збереження історико-культурної спадщини. Які суспільні верстви вони представляли? Які професійні спільноти? (**Джерела 22–31**).
- 3** Які аргументи наводилися представниками громадськості на користь збереження історичних пам'яток? Які з них актуальні й сьогодні?
- 4** Виділіть, сформулюйте і запишіть форми пам'яткоохоронної діяльності громадськості у ХХ ст.
- 5** На основі аналізу **Джерела 30** проведіть симуляційну гру у форматі «акваріуму».

▶ Методичні поради

Визначте особи в групі, які представляють і виконують роль члена комісії — представника Держторгу, представника «Металолому», директора музею, представника місцевої влади, місцевого жителя. Визначені особи мають різні законні інтереси. Учасникам рольової гри пропонується обрати свої ролі жеребкуванням. Після ознайомлення із **Джерелом 30** продумайте свої аргументи відповідно до обраної ролі. Решта учасників спостерігають за почерговою аргументацією «за» чи «проти» і в кінці, коли аргументи вичерпано, ставлять запитання і роблять висновки.

• ДЖЕРЕЛО 32 Думка дослідника

Академіка Бориса Возницького називають «ангелом-хоронителем» українських музеїв і замків. Його мистецько-дослідницька і організаторська діяльність увінчалася низкою безцінних для вітчизняної історіографії здобутків, за його безпосередньої участі врятовано, повернуто з небуття, збережено понад 20 тис. творів — ікон, портретів, картин, скульптур, перлин прикладного

мистецтва тощо. Завдяки зусиллям митця піднято з руїн і створено музеї на правах відділів Львівської галереї мистецтв: музей-заповідник «Олеський замок» (1975), Музей «Мистецтво давньої української книги» (першодрукаря І. Федорова) (1976), Музей-садиба Маркіяна Шашкевича (1986), Музей найдавніших пам'яток Львова (1993), Музей «Русалки Дністрової» (1990), Музей оборонної архітектури XIV–XV ст. «П'ятничанська вежа» (1995), музей «Львівська сакральна барокова скульптура XVIII ст. Творчість І.-Г. Пінзеля» (1996). За його ініціативи стародавні замки Галичини — Олеський, Золочівський, Підгорецький та Свірзький були об'єднані в історико-архітектурний комплекс «Золота підкова». Завдяки Возницькому сучасникам стало відоме ім'я українського Мікеланджело — скульптора Івана Пінзеля.

Борковський А. Борис Возницький — майстер часу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/fab187cc2112106a/www.%20amu.gov.ua>.

• ДЖЕРЕЛО 33 Думка дослідника

**Українське товариство охорони пам'яток історії та культури*

Однією із експедицій, в якій безпосередньо бере участь УТОПІК*, є «Чорнобильська експедиція по виявленню та врятуванню культурних цінностей Полісся», мета якої — обстеження пам'яток народної культури 30-кілометрової зони Чорнобильської АЕС. Внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції у квітні 1986 р. в зону лиха потрапили пам'ятки історії та культури, які увібрали багатовікові традиції місцевого населення, збагачені впливами сусідів. На території 31 району Волинської, Київської, Житомирської, Рівненської, Чернігівської областей знаходиться 2,5 тис. пам'яток історії, 48 пам'яток архітектури і містобудування, 13 пам'ятників монументального мистецтва, 2 тис. пам'яток археології.

Неживий О. Чорнобильська експедиція // Пам'ятки України. — 1990. — № 1. — С. 47.

• ДЖЕРЕЛО 34 Громадська думка

У центрі Львова мешканці самовільно замінили понад 12 тисяч дерев'яних вікон на пластикові, що заборонено з огляду на збереження архітектурної та історичної цінності будівель. Про це повідомили у прес-службі Львівської міської ради. «В будинках-пам'ятках архітектури заборонено замінювати дерев'яні вікна на пластикові.

По-перше, тому що є паспорт опорядження фасаду, по-друге, будинки належать до спадщини ЮНЕСКО і заміна дерев'яних вікон на пластикові — це порушення законодавства України про охорону культурної спадщини. Ми даємо мешканцям змогу власноруч змінити пластикові вікна на дерев'яні і не сплачувати штраф — спершу надсилаємо 2 попередження з проханням привести вікна до автентичного вигляду — якщо мешканці реагують на наші попередження, вони не сплачують штраф. Але якщо реакції на попередження немає,

доводиться подавати до суду. Тоді мешканцю доведеться не тільки демонтувати пластикове вікно, але й заплатити штраф», — повідомила голова Галицької районної адміністрації Ірина Маруняк.

12 тис. пластикових вікон самовільно встановлено в центрі Львова // Відлуння віків: український пам'яткоохоронний Інтернет-ресурс. — 2011. — 28 жовтня [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pamjatky.org.ua/?p=2612#more-2612>.

• ДЖЕРЕЛО 35 Анотація проекту

«Кроки до відродження буковинської толерантності» — міжшкільний проект старшокласників у м. Чернівці, квітень-червень 2012.

У рамках проекту учні та вчителі румунської (гімназія № 6), єврейської (СШ № 41), російської (ліцей № 4) та українських шкіл (ліцей № 1, ЗОШ № 5, 19, 37) сформували 7 дослідницьких груп й упродовж квітня 2012 р. вивчали історію та внесок у розвиток культури Чернівців етноконфесійних громад населення міста: української, румунської, польської, німецької, єврейської, вірменської, російської. Окрім того, ними досліджувалися взаємовпливи та взаємозв'язки між даними національними громадами на різних етапах історичного розвитку. У співпраці із представниками національно-культурних товариств дослідницькі групи підготували презентації з історії, традицій та культури різних етноконфесійних громад Чернівців. Цікавою складовою презентацій став чернівський фестиваль «Поліетнічні Чернівці».

Керівник проекту Наталя Герасим, голова Чернівецького осередку Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба».

▾ ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Ознайомтесь з **Джерелами 32–33**. Яку роль у процесі збереження історико-культурних пам'яток відіграють окремі особистості та об'єднання громадян (наукові товариства, об'єднання митців, товариства охорони пам'яток тощо)?
- 2 Ознайомтесь з **Джерелом 35**. Доведіть, що реалізація описаного проекту є прикладом збереження багатокультурної спадщини та діалогу культур в сучасному суспільстві. Як можна використати цей досвід у Вашому навчальному закладі і місцевій громаді?

* ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- 1 Яка різниця між державною політикою щодо збереження історико-культурної спадщини та громадськими діями у цій сфері? Як ви гадаєте, чиї заходи були результативнішими?
- 2 На основі аналізу **Джерела 34** дайте відповідь на запитання: Як ви розумієте вислів «жити в музеї»? З якими проблемами зіштовхуються мешканці центральної частини старих міст, привабливих у туристичному сенсі? Як віднайти баланс між комфортними умовами проживання та збереженням історичної та культурної спадщини?

▶ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО ОБГОВОРЕННЯ

- 1 Які функції виконують історико-культурні пам'ятки у житті суспільства?
- 2 Яка їхня історична вартість і роль для держави та місцевої громади?
- 3 Чому важливо оберігати і відновлювати історико-культурні пам'ятки?

▶ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Проведіть міні-дослідження у місцевій громаді за темою: **«Збережімо нашу культурну спадщину»**, що має на меті практичне навчання активної участі та впливу на процес прийняття рішення щодо збереження культурної спадщини у місцевій громаді.

▶ Методичні поради

- Крок 1.** Обговоріть в групах те, яким Ви хочете бачити власне історичне середовище (вулицю, ділянку забудови на ній, школу або місце, де живете):
- ♦ укладіть перелік історичних та культурних об'єктів, що розташовуються у ньому;
 - ♦ оберіть одну з пам'яток культури, розташовану у вашому історичному середовищі, і дослідіть її стан;
 - ♦ укладіть алгоритм дій стосовно захисту/збереження пам'ятки.
- Крок 2.** Оцініть стан культурної пам'ятки історичного середовища, в якому ви живете і навчаєтеся за наступною схемою (вимагає попереднього самостійного чи групового виконання):
- ♦ стан історико-культурної пам'ятки в минулому і сучасному;
 - ♦ історична та мистецька вартість;
 - ♦ вияви багатокультурності в минулому і сучасному пам'ятки;
 - ♦ чинники, які спричинили руйнування споруди та вплинули на зміну її призначення.
- Крок 3.** Укладіть в групах опитувальник та проведіть анкетування окремих груп громадськості (молоді, середнього віку, пенсійного віку; з урахуванням статі опитуваних).
Зверніться до місцевих організацій та об'єднань, що займаються пам'яткоохоронною діяльністю, для проведення експертних інтерв'ю з приводу стану та можливості збереження історичної пам'ятки.
- Крок 4.** Укладіть колаж — галерею для виставки або РР-презентацію на тему: «Становище культурно-історичної спадщини: минуле і сучасне». Презентація може відбуватися в класі, школі, для громадськості населеного пункту — на площі, музеї, місцевій раді тощо.